

Sisäministeriö
Pelastusosasto

Lausuntopyyntö 26.22.2020 SMDno-2015-706

Kansallinen säteilymittausstrategia

Sisäministeriön pelastusosasto pyytää Itä-Suomen aluehallintoviraston lausuntoa kansallisen säteilymittausstrategiasta. Strategiatyössä tuli huomioida muun muassa:

- säteilymittauksia tekevät tahot sekä näiden välinen yhteistyö ja tiedonkulku;
- kaikki Suomessa käytettävissä oleva mittauskapasiteetti sekä mahdollisuudet saada kansainvälistä apua ja sen yhteensovittaminen kansalliseen mittaus toimintaan;
- kuinka järjestetään ihmisten ja suojelutoimissa mukana olleiden työntekijöiden monitorointi riittävässä laajuudessa;
- säteilymittauksia suorittavan laboratorioverkon toimivuuden varmistaminen;
- kustannukset, jotka aiheutuvat mittauskapasiteetin ja osaamisen ylläpidosta ja kehittämisestä sekä itse mittauksista säteilyvaaratilanteiden aikana.

Lausunto on koottu aluehallintoviraston pelastustoimi ja varautuminen - vastuualueella. Vastaajina edellä mainitun lisäksi peruspalvelu, oikeusturva ja luvat -vastuualue.

LAUSUNTO

Pelastustoimi ja varautuminen -vastuualue

- Strategiassa tulisi korostaa tilannekuvan roolia entisestään ja yhteisen tilannekuva-alustan merkitystä osana tilanteen hallintaa.
- Aluehallintovirastojen rooli jää strategiassa osin epäselväksi ja tulisi huomioida kohdan 6.9 (Säteilyvaaratilannetta hoidetaan yhteisen tilannekuvan avulla) alueellisella tasolla. Tässä yhteydessä tulisi huomioida aluehallintoviraston yhteensovittamistehtävä: lain aluehallintovirastoista (896/2009) 4 § 2.mom. 4. kohdan mukaan viranomaisten johtaessa turvallisuuteen liittyviä tilanteita alueella, aluehallintoviraston tehtävänä on tukea toimivaltaisia viranomaisia ja tarvittaessa sovittaa yhteen toimintaa niiden kesken.
- Aluehallintoviraston roolia tulee käsitellä tarkemmin strategian toimeenpanosuunnitelmassa.

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO
Postiosoite: PL 50, 50101 Mikkeli

puh. 0295 016 800
kirjaamo.ita@avi.fi
www.avi.fi

Mikkelin päätoimipaikka
Maaherrankatu 16

Joensuun toimipaikka
Torikatu 36

Kuopion toimipaikka
Hallituskatu 12–14

- Vastuutahoissa on käytetty pelastustoimi sekä pelastusviranomaisen ilmaisuja. Pelastusviranomaisen -termi ei ole täsmällinen ilmaisu, joten sen korvaaminen pelastustoimi-termillä kuvaisi paremmin yleistä vastuutahoa. Myös muissa nimetyissä vastuutahoissa on osin epäselvyyttä.

Peruspalvelu, oikeusturva ja luvat -vastuualue

Strategiassa toimija on määritelty olevan samalla sekä viranomaisen luvanhaltija, toiminnanharjoittaja, terveydenhuollon henkilöstö, kaikki ketkä osallistuvat poikkeavan tilanteen hoitoon. Toimija-termin käyttäminen strategiassa näin laaja-alaisesti eri vastuukohdissa hämärtää strategian ymmärtämistä. Viranomaisella on lainsäädännöstä tulevia tehtäviä ja määriteltyjä toimivaltuuksia eikä näitä voi suoraan verrata järjestöihin tai toiminnanharjoittajiin samalla mitalla. Viranomaisen on kuvattu määritelmässä kuitenkin erikseen.

Selvyyden vuoksi esitetään, että toimija käsite ei pitäisi sisällään viranomaisia vaan viranomaisen kirjattaisiin toimijoiden lisäksi erikseen asiakointiin.

Esimerkiksi terveydensuojelu- ja ympäristönsuojeluviranomaisten tehtävissä ja toimivaltuuksissa on eroa, onko kyse sisä- vai ulkoilmasta. Strategiassa elinympäristö -käsite on kuvattu olevan paikka, jossa ihminen tai eläin elää.

Elinympäristön osalta olisi tärkeää käsitteissä avata koskettaako käytetty termi sisä- ja ulkotilaa vai vain toista näistä.

Kansallisen säteilymittausstrategian keskeisinä osa-alueina on mainittu (kuvassa 1) talousvesi. Talousveden laadun valvonta kuuluu terveydensuojelulain piiriin. Vesihuoltolaki taas määrittää vesilaitosten varautumistoimintaa.

Käsitteissä tulisi kuvata talousvesi ja vesihuolto.

6.1 Säteilyn mittaus- ja analysointikyky Suomessa on riittävällä tasolla

Strategian yhdeksi tavoitteen saavuttamisen keinoksi on kuvattu, että ympäristöterveydenhuollon viranomaisilla olisi käytettävissään riittävästi omaa tai sopimuksin saatavilla olevaa mittauskapasiteettia tuotteiden sekä valvontakohteiden tilojen puhtauden arvioimiseen.

Kunnallinen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö ei pysty resursoimaan itse mittauskapasiteettia nykyisellä toiminnallaan. Ymmärrettävää, että ydinvoimalan lähialueilla tähän on jo varauduttu, mutta valtakunnallinen mittauskapasiteetin kattaminen ei ole ollut mahdollista aiemmin. Rahoitus tulee järjestää valtion puolelta.

Ympäristöterveydenhuollon käytettävissä olevien mittauslaitteiden kustannuksista vastaava taho tulee määritellä tarkemmin.

Eri "toimijoilla" on tehtäviinsä tarvittavat toimivat mittalaitteet, ja suojavaarusteet, sekä tarvittavat järjestelyt mittaustiedon ja - tulosten välittämiseen. Vastuutahoina on mainittu STUK ja Sisäasiainministeriö. Sairaanhoidopiirien tulisi olla vastuu huolehtia alueensa varusteiden tilannekuvan ylläpitämisestä sekä tarvittavien suojavaarusteiden hankinnoista keskitetysti alueensa viranomaisille.

Vastuutasoluetteloon esitetään lisättävän sairaanhoitopiirit.

6.2 Toimijoilla on osaaminen säteilyvaaratilanteiden hallintaa varten

Säteilymittauksiin velvoitetut tahot vastaavat siitä, että toimijoilla, joilla on vastuullaan säteilyvaaratilanteen mittaustehtäviä ovat hankkineet ja ylläpitävät tehtävissä tarvittavaa osaamista sekä mittalaitteita.

Aluehallintovirasto pitää erittäin tärkeänä, että mittaustehtävät ja vastuut kirjataan yksityiskohtaisesti siten, että jokainen vastuutaho tietää mistä osa-alueesta vastaa ja keiden kanssa tehdään yhteistyötä.

Koulutuksen järjestäjä tulee olla valtakunnallinen taho yhteneväisen koulutustason turvaamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstöä tulee kouluttaa laitteiden käytöstä sekä huolehtia heidän laitteittensa huollosta ja kalibroinnista, mutta tämä ei saa lisätä ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden kustannuksia.

Esitetään, että Pelastusopisto osallistuisi STUK:n kanssa koulutuksen järjestämisessä.

6.4 Elintarvikkeiden ja talousveden turvallisuus varmistetaan

Aluehallintovirasto pohtii, että jos toiminnanharjoittajien vastuulle jätetään riittävä osaaminen ja valmius säteilyvaaratilanteessa toimimiseen ja aktiivisuusmittausten tekeminen, tavoitetilä ei ehkä toteudu vapaaehtoisuuteen perustuen.

Tavoitetilassa ei myös ole otettu kantaa siihen kuka vastaa tavoitteiden resurssoinnista tai tuetaanko sitä mitenkään valtakunnallisesti. Tavoitetilan saavuttamisen onnistumiseksi strategiaan tulisi kuvata mikä taho valvoo keinojen toteutumista ja minkä lainsäädännön perusteella.

6.5 Elinympäristön turvallisuus varmistetaan

Tukes vastaa turvallisuudesta yleisellä tasolla. Ympäristönsuojelulla on omat vastuunsa ympäristöstä kuten terveydensuojelulla elinympäristön terveellisyydestä.

Tämä osa-alue vaatii lisää tarkennusta eri viranomaistahojen vastuiden ja tavoitteiden osalta.

6.6 Jätehuolto hoidetaan asianmukaisesti

Terveydensuojelulain (763/1994) 22 §:n mukaisesti ”jätteiden säilyttäminen, kerääminen, kuljettaminen, käsittely ja hyödyntäminen sekä jäteveden johtaminen ja puhdistus on tehtävä siten, ettei niistä aiheudu terveyshaittaa.”

STM ja Valvira tulee lisätä vastuutahoihin tai vähintään yhteistyöviranomaiseksi, sillä terveydensuojelulailla säädetään jätteistä.

6.9 Säteilyvaaratilannetta hoidetaan yhteisen tilannekuvan avulla

Tavoitetilasta jää epäselväksi toimijoiden määritelmään liittyen, että onko tilannekuvajärjestelmä sellainen, että kaikki toimijat mukaiset pääsevät sitä näkemään.

Lisäksi aluehallintoviraston näkemyksen mukaan tulisi tarkentaa tilannekuvajärjestelmää kaikkia häiriötilanteita varten ei vain säteilytilanteeseen liittyen. Tilannekuvajärjestelmään tulee yhdistää myös viranomaisviestintä ja hälytysjärjestelmä. Järjestelmä tulisi laatia siten että se voidaan määrittää valtakunnallisesi tai tiettyä aluetta koskevaksi.

6.10 Väestölle on tarjolla riittävää ohjeistusta säteilytilanteen toimimiseen

Kansalaisia (toiminnanharjoittajia) varten tulisi myös laatia kaksisuuntainen tiedotusjärjestelmä (infopuhelin, chat-järjestelmä). Kansalaisten tulisi saada vastauksi itseään askarruttaviin kysymyksiinsä. Järjestelmä tulisi toimia siten, että kysymykset ja vastaukset hoidetaan ns. yhdenluukun periaatteella – ei siten, että eri ministeriöiden tai yhteistyötahojen sivuilla vastauksia on erikseen etsittävä.

8. Strategian toimeenpano

Toimeenpanosta on kirjattu strategiaan, että eri vastuutahot ja toimijat sisällyttävät strategian toimenpiteet omiin toiminta- ja resurssisuunnitelmiinsa ja vastuutahot seuraavat strategian toimeenpanoa vastuullaan olevien toimenpiteiden osalta ja raportoivat niistä sovitusti työryhmälle. Työryhmä seuraa tavoitteiden toteutumista ja toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Strategia-asiakirjan laadinta on itsessään hyvä ja perusteltu lähtökohta, jolla pyritään edistämään tulevaisuuden tahtotilan saavuttamista säteilyvaaratilanteisiin varautumiseksi. Strategiaan kirjattu tahtotila, johtaa kuitenkin hyväksymisen sekä toimeenpanon kautta sitoviin ja velvoittaviin toimenpiteisiin, joiden toteutumista on määrä myös valvoa. Ilman täsmällistä kuvausta vastuutahoista, eri vaiheiden taloudellisista, aineellisista ja aineettomista resurssitarpeista ja niistä kulloinkin vastuussa olevista tahoista, on luvassa mittavia resurssivaateita eri tahoille. Strategiassa ei ole myöskään kuvausta valtion tukitoimista ja kompensatioista toteuttamisvastuussa oleville tahoille.

Näitä esitetään täsmennettäväksi sekä kuvattavaksi siten, että kullekin vastuutaholle ja toimijalle muodostuu selkeä kuva hänen edustamaansa tahoon mahdollisesti kohdistuvista velvoitteista, vaateista, sidonnaisuuksista ja niiden määrästä. Lisäksi strategian toimeenpanoa vastustavien oikeusturvakysymyksiin tulisi ottaa kantaa.

Lisätietoja antavat:

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue: Anne-Kaarina Lyytinen, anne-kaarina.lyytinen@avi.fi

Pelastustoimi ja varautuminen -vastuualue: Kai Horelli, kai.horelli@avi.fi

Johtaja

Taina Rautio

Pelastusylitarkastaja

Kai Horelli

Tämä asiakirja ISAVI/8797/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ISAVI/8797/2020 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Rautio Taina 22.12.2020 14:14

Esittelijä Horelli Kai 22.12.2020 14:10